

Hildegonda M. Rijksenová

„Anne Franková – Odkaz pro současnost“ a „Příběh terezínských dětí“ – výstavy v Mikulově

Preludium

Bylo to 6. července roku 2002, v den svátku Mistra Jana Husa, když jsem se ráno vydala na kole na cestu z Miroslavi do Mikulova. V Miroslavi jsem v tomto prvním červencovém týdnu právě ukončila svůj čtvrtý výstavní projekt s materiály putovní výstavy „Anne Franková – Odkaz pro současnost“, zapůjčené z Domu Anne Frankové (Anne Frank Huis) v Amsterdamu.

Už delší dobu jsem se chtěla podívat do Mikulova, do města s nesmírně bohatými židovskými dějinami, tak náhle ukončenými krutými událostmi 20. století, v touze setkat se alespoň s tichými svědky této mikulovské historie...

Bylo vedro a v tom horkém letním počasí jsem pak, důsledně se vyhýbajíc frekventovaným silnicím, nakonec bloudila po líbezných vinných hradecích, až se mně otevřel nádherný výhled na město Mikulov v celé jeho kráse. V tu chvíli jsem pochopila, proč se už kdysi i Židé do tohoto města zamilovali... Bylo skoro pět hodin, když jsem ve městě našla synagogu. Přestože se již mělo zavírat, pustily mě pracovnice zdejšího muzea dál, nechaly odpočinout a vyprávěly... Tehdy jsem si řekla, že bych i v této synagoze měla ráda výstavu.

Tak se stalo, že výstava o Anne Frankové, už v doprovodu další výstavy – o terezínských dětech – dorazila v květnu 2004 do Mikulova, poté co už byla v pěti jiných synagogách (Třebíč, Děčín, Úsov, Břeclav a Rychnov nad Kněžnou), v různých galeriích, muzeích a kulturních domech (Zábřeh na Moravě, Šumperk, Mohelnice, Jeseník, Loštice a Medlov u Úsova), v jednom gymnáziu a ve věznicí na Mírově. A před Mikulovem byla výstava dokonce ještě v přilehlém dolnorakouském Mistelbachu. Do tohoto blízkého města se v průběhu 19. století přestěhovalo i několik mikulovských židovských rodin.

Vernisáž

Zahájení výstavy se konalo v neděli 30. května odpoledne, den před vernisáží velké výstavy o Dietrichsteinech v mikulovském muzeu. Do synagogy přišli nejen mikulovští občané, ale i zájemci odjinud – z celého Břeclavska, také z rakouského Mistelbachu, byli zde hosté i z USA a z Izraele.

Program vernisáže byl bohatý. Za muzeum přivítala hosty paní Ing. Stanislava Vrbková, jménem města pak ještě starosta pan Eduard Kulhavý, který byl přítomen spolu s místostarostkou paní Marií Babicovou. Mikulovské proboštsví zastupoval Mons. Karel Janoušek, který svými úvahami o Anne Frankové a jejím utrpení přiblížil přítomným téma výstav. Paní Drs. Hildegonda M. Rijksenová z olomouckého Centra ekumenického setkávání a dialogu pak hovořila o dějinách antijudaismu a antisemitismu a také o jejich aktuálních projevech v dnešní době. Mluvila rovněž o otázkách, jimž se bude věnovat při besedách se žáky a studenty mikulovských škol, které povede v synagoze v dalších týdnech. Vernisážový program doprovodilo houslové duo učitelů z místní Základní umělecké školy Irena Mrázková a Jiří Vrbka.

Vernisáže se zúčastnilo zhruba 80 návštěvníků, mnoho lidí pak přišlo ještě po skončení programu. Vernisáže se též zúčastnil „veterán Židovské obce Mikulov“, jak sám sebe nazval William Teltscher z Londýna. Žil v Mikulově od svého narození v roce 1923 až do roku 1938, kdy jeho rodina emigrovala. Nyní přijel do Mikulova se svými dcerami, aby jim ukázal město svého mládí. Nejen jim, ale i hostům vernisáže a pracovníkům muzea později vyprávěl,

jak se v mikulovské židovské čtvrti žilo před válkou a holocaustem. Do návštěvní knihy napsal, že je velmi rád, že se v Mikulově starají o židovské památky...

Z Brna se dostavila delegace z židovské obce, a to včetně nového rabína s celou rodinou. Byla to jeho první návštěva Mikulova. Brněňští hosté přijeli se zpožděním, ale o to déle pak zůstali i po programu vernisáže. Navštívili také židovský hřbitov, kde rabín Moše Chaim Koller přednesl modlitbu u hrobu rabína Mordechaje Beneta.

Besedy se školami v červnu a září

V červnu začaly v synagoze přednášky pro žáky a studenty. Jejich téma souviselo s výstavou Anne Franková a současně řešilo nejrůznější otázky – jak se zrodila myšlenka „nadčlověka“ v nacistických vizích, proč jí tolik lidí věřilo apod.

Před prázdninami přišli do synagogy na deset dvouhodinových besed studenti všech tříd mikulovského gymnázia spolu se svými profesory a profesorkami – 10 tříd s cca 245 studenty. Ze Středního odborného učiliště se dostavilo přibližně 90 učňů a jejich vyučující. Celkem tři skupiny, v nichž bylo zároveň vždy více tříd, absolvovaly 105minutovou přednášku.

Na přednášky přijely i třídy a skupiny z jiných měst a obcí – ze Základní školy Hustopeče, ze Střední zahradní školy v Mělnice, ze Základní školy v Hroznové Lhotě a z Brodku u Konice, celkem 118 mimomikulovských žáků a studentů.

V tomto období 1.–11. června absolvovalo přednášku tedy více než 450 žáků a studentů.

Od 11. června až do konce měsíce byla výstava nainstalovaná v Chotěboři, odkud se vrátila do Mikulova na začátku července.

V září pak přišly do synagogy ještě třídy z mikulovských základních škol – z ul. Valtické (152 žáků) a ul. Hraničářů (71 žáků), ze speciální školy na ul. Pavlovské (42 žáků) a z odborného učiliště na ul. Svobody (108 učňů) – celkem 379 žáků. Ze Základní školy v Drnholci přijela ještě skupina cca 20 žáků.

Výstavy „Anne Franková – Odkaz pro současnost“ a „Příběh terezínských dětí“ v mikulovské synagoze. (foto Hildegonda M. Rijksenová)

Brněnský rabín Moše Chaim Koller (třetí zleva) s rodinou na návštěvě mikulovské synagogy. (foto Hildegonda M. Rijksenová)

Shrneme-li tyto údaje, můžeme konstatovat, že výstavy „Anne Franková – Odkaz pro současnost“ a „Příběh terezínských dětí“ v mikulovské synagoze navštívilo při skupinových návštěvách celkem 50 tříd (menší třídy byly spojeny), tj. cca 850 žáků a studentů, v rámci 29 besed. Pouze z jedné z mikulovských základních škol několik tříd nepřišlo. Všem školám byly však poskytnuty materiály, jejichž prostřednictvím mají vyučující možnost oslovit třídy, které se besedy nezúčastnily.

Setkání s mikulovskou mládeží bylo oboustranně inspirující, dávající naději, že lhostejnost k historii i k dění ve světě není vlastností mladých lidí. Podobné jsou moje zkušenosti i ze všech ostatních míst, kde jsem pracovala v minulých třech letech.

Individuální návštěvy a návštěvníci

Zcela jinak by ovšem dopadlo srovnání zájmu o výstavu zde v Mikulově se zmiňovanými předchozími působišti. Svou roli sice jistě hrála skutečnost, že výstava tu byla i přes prázdniny, ale určitě hlubším důvodem je Mikulov sám. Řekněme genius loci, duše dějin tohoto města, kterou nelze zachytit v turistických prospektech, ale zasáhne každého přichozího a nutí poznávat jeho příčiny.

Přicházelo sem také mnoho lidí, kteří se cílevědomě vydali na cestu do Mikulova, hledající své kořeny či pátrající po duchovních základech svého života. Hodně takových bylo z Izraele a z Ameriky (dokonce i z Jižní Ameriky z Peru!), hodně z Polska a z Itálie, také z Maďarska a Slovenska. Řada návštěvníků přijela z Německa a Rakouska, též z Anglie, Belgie a Nizozemska, z Dánska a Španělska, z Francie a Austrálie, z Japonska a Korey, ze Švédska, Slovinska a Švýcarska, z Ruska a Rumunska. A to skutečně nejsou jen názvy zemí světa, ale příběhy lidí s Mikulovem nějak svázanými, byť jen vzdáleně. Není účelem této zprávy, abych zde citovala veškeré dojmy, úvahy a myšlenky, které tito lidé napsali do návštěvní knihy v synagoze, ale mohu říci, že jejich čtení dojíhá. Je to 118 stran textu...

Hudební večer 9. září 2004

Stejně emotivní jako zážitky z mého několikátýdenního působení zde byl i hudební večer při příležitosti ukončení obou výstav. Mikulovská synagoga se opět stala místem setkání, nejen mezinárodního, ale především mezilidského – mezi židy a křesťany, mezi Čechy a Rakušany, mezi lidmi ze Srbska, Ukrajiny, Belgie a Nizozemí.

Hebrejsky a jidiš zpíval Richard Ames z rakouského Grazu, operní pěvec a současně židovský kantor, působící ve Vídni také jako místopředseda Koordinačního výboru pro spolupráci mezi židy a křesťany. Hebrejský duchovní zpěv zpíval sám, při zpěvu jidiš ho doprovázeli mladí hudebníci Boris Mihaljic ze Srbska a Andrij Ivchenko z Ukrajiny. Synagoga byla plná (více než 200 hostů), ale nejen lidí, také radosti a nadšení. Byl to večer, na který se nezapomíná. Nezapomenou ani posluchači, ani hudebníci. Kantor Richard Ames napsal nadšený článek o návštěvě a koncertu v Mikulově do podzimního čísla časopisu Výboru pro křesťansko-židovskou spolupráci (Ausschuss für christlich-jüdische Zusammenarbeit) ve Vídni.

Poděkování za tento večer patří Rakouskému velvyslanectví, které ho finančně pomáhalo zabezpečit, i jeho kulturnímu atašé Mag. Walteru Perschemu, jehož pozdrav jak s reminiscencemi osobními na Mikulov, tak na historické vztahy mezi Mikulovem a Rakouskem zde byl přečten. Jako inspirující podle svých slov prožívali tento večer i předseda a místopředseda Židovské obce v Brně pánové Ing. Petr Weber a Ing. Pavel Fried.

Věřím, že mikulovská synagoga bude stále více živým domem setkávání mezi lidmi, domem inspirace a povzbuzení, radosti a poznávání.

(Autorka článku pochází z Nizozemska a je ředitelkou Centra ekumenického setkávání a dialogu v Olomouci.)